

Kamil Kamal oğlu Bəsirov¹

İMAMƏDDİN NƏSİMİ DİLİNİN ÖZÜNƏMƏXSUS XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Azərbaycan, ərəb və fars dillərində seirlər divanı yaratmış İ.Nəsimi böyük din alimi, filolosif və mütəfəkkir bir şəxsiyyət idi. Yaşayıb yaratdığı zamandan 650 illik bir dövrə bizdən ayrılsa da, o, sanki, bu günün və sabahın sairidir, müasirimizdir. Xalq ruhu, xalq dünvagörüsü və idraki İ.Nəsimiyə qədər heç bir şairdə bu qədər çoxşün və sönməz bir ilhamla, sonsuz məhəbbət və dolğunluqla öz əksini tapmamışdır.

Nəsimi varadıcılığı ilə vaxından tanış olduqda görmək olur ki, o nə qədər ülvi və yüksək ideallar səmasında bərq vuran bir ulduzdursa, o qədər də xəlqidir, sadədir, anlaşılındır, xalq məfkurə və idealına yaxındır, əlçatandır. Onun baharın gəlişinə həsr etdiyi bu misralara diqqət edək:

*Bahar oldu və acıldı üzündən vərdə gülzarın.
İrirdi əncənin dövrü, zamanı aalmadı xarın.
Bu gün bazar edər gülsən səməndən lələvi güldən,
Qənimət gör ki, beş gündür tamaşası bu bazarın.*

Baharın təsvirinə həsr edilmiş bu beytlərdə nə qədər təbiilik və reallıq varsa, bir o qədər də dil və üslub sadəliyi, ifadə gözəlliyi mövcuddur.

Nəsimi əxlaqı və fəlsəfəsinin kökündə dünyəviliklə qovusmus sırf türk mədəniyyəti və əxlaqi durur. Bu kökünə və milli varlığına bağlılıq Nəsimi varadıcılığına qida və ölməzlik verən ən başlıca mənbə və cövhəridir. Böyük sair sələflərinin elmi və bədii varadıcılığından, xalqının bilik xəzinəsi olan folklorlardan aldığı təəssüratları əsərlərində yaradıcı şəkildə döndürən əks etdirməklə bu mövzuları daha da zənginləşdirmiş, inkişaf etdirmişdir.

İzafət birləşmələri klassik şairlərimizin dilində çox geniş şəkildə işlənən söz birləşmələridir. Elmi ədəbiyyatda fars izafəti kimi təqdim edilən bu cür birləşmələrin böyük əksəriyyəti artıq unudularaq dilimizin passiv leksikasına keçmiş, arxivləşmişdir. Yalnız az bir qismi bugünkü ədəbi dilimizə gəlib çıxmışdır ki, bu da ənənənin qorunması zərurəti ilə bağlıdır. Və biz bu birləşmələri işlədərkən heç də həmişə onların mənası üzərində düşünmürük. Məsələn: tərçümeyi hal, tərəf-hərəkət, gərdişi-dövrən, bəhri-təvil, tərki dünya kimi izafət birləşmələri bu qəbildəndir. İ.Nəsimi dili ilə M. Füzulinin dilini müqayisə etdikdə görmək olur ki, Nəsiminin dili daha sadə və xəlqidir. Bu hal onun istifadə etdiyi izafət birləşmələri tərkib etibarilə daha mürəkkəb olub, əksər hallarda çoxkomponentlidir. Onun yaradıcılığında dörd, beş, altı, hətta yeddi sözdən ibarət tərkiblərə rast gəlinəndi halda, Nəsimidə bu cür birləşmələr əksərən 2 və 3 sözdən təşkil olunmuşdur. Onu da qeyd edək ki, Nəsimidə izafət birləşmələrinin bir çoxu Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuş şəkildədir. Məsələn: abi-həyat-həyat abi, zülf-i pərişan-pərişan zülf, buyi zülf- zülf-i buyi və sairə.

Klassiklərimizin dilində izafət birləşmələrinin bol-bol işlənməsinin səbəbləri üzərində düşünərkən bu nəticəyə gəldik ki, bu birləşmələrdən istifadə şeir üçün daha sərfəlidir, uyğundur, çünki daha yığcamdır. Məsələn: tərki-eşq, bəlayi eşq birləşmələrini bizim dildə eşqin tərki edilməsi, unudulması və yaxud eşqə vəfali olmaq kimi ifadə etsək, bu, şeirin ölçülərinə sığmaz və onu bədii cəhətdən qüsurlu edir. Yaxud sözlə ifadə olunan tərkibdə birləşməni müasir dilimizdə ən yaxşı halda adətən tərki edilməsi kimi verilməliydik ki, bu da uzun çıxır.

Gələcək tədqiqatçıların və Nəsimi oxucularının işini asanlaşdırmaq üçün Nəsimi yaradıcılığında rast gəldiyimiz izafət tərkiblərinin müəyyən bir qismini izahları ilə təqdim etməyi uyğun bilirik. Bunlar təxminən aşağıdakılardır:

Ruhi-rəvan-axıb gedən ruh; Yari-şirin-şirin yar, həmdəm; Camicəm-Cəmşidin camı (əfsanəvi); Nəfkeyi-Ruhülqüdüs-müqəddəs ruhun nəfəsi (Cəbrayıl və ya İsayə aid); Dövrü-fələk- fələyin çərxi, dövrü; Xeyrül-bəşər-xeyir verən bəşər, insan; Müşki tər-təzə müşk, ətir; Cəni-cahan- cəhanın canı; Nureyi-maü duxan-dumanlı nur surəsi (44-cü surə); Nuri-iman-imanın nuru; Nuri-təcəlli-əzəmətin, Allahın zühur edən nuru; Rəhməti-həq-həqqın, Allahın rəhmi; Bədri-müəmməm-əmmaməli, başsarıqlı ay; İcrəti-cavid-əbədi eys-ışrət; Eşqi-həqiqət-həqiqət eşqi; Zülümən-cahil-cahilliyyin zülmü; Ayəti-hüsn-gözəlliyyin əlaməti; Ruhi-Nəsimi-Nəsiminin ruhu; Ənvəri-zati-kübriya-böyük Allahın nuru; Cami-

¹ADPU-nun Azərbaycan dili və onun tədrisi texnologiyası kafedrasının professoru

müsəffa-saf, pak can; Ruzi-əzəl-daimi, ilkin ruzi, qida; Kəmalı-müntəha-sonsuz, hüdudsuz kamal, ağıl; Eynəl-yəqin-yəqinlik mərhələsi, gözlə görmək; Bimari-qəmi-eşq-eşq qəminin xəstəsi; Haləti-yasin-Yasinin necəliyi, haləti; Məhbubi-dilaram-ürəyi rahat edən sevgili, gözəl; Süreyi-Yasin-Yasin surəsi; Zülfi-canəşən-can verən ruha dad verən zülf, saç; Güli-xəndan-açılmış gül; Nərgisi-fəttan-fitnə salan, məftun edən nərgiz çiçəyi; Lölöi-dür-parlaq inci, dür; Bəhri-kan-qiymətli metal, filiz dəryası, dənizi; Lölöi-mərcan-parlaq inci, mərcan; Məni-diltəsnə-ürəyi yanan mən; Abi-heyvan-dirilik suyu; Yusifi-Kənan-Kənan mülkünün Yusifi; Küfri-iman-imanın yolunu azması, dinsizliyi; Mülki-Süleyman-Süleyman mülkü; Şalü-xuban-gözəllərin şahı; Əhli-ələm-ələm, dünya əhli; Məzhəri-zatü sifət-özünəməxsusluq; Kənzi-məxfi-gizli xəzinə; Yövmül-hesab-hesab, sağış günü; Xeymeyi-miad-axirət çadırı; Şəhi-Misri-vücut-ən gözəl vücut sahibi; Sahibi-əmrü-xitab-əmr və müraciət sahibi; Məniyi-ümmül-kitab-kitabın anasının (fatihə surəsi) mənası; Arifi-həq-həqqə arif olan, tanıyan; Divi-naməhrəm-məhrəm olmayan div, şeytan; Sirri-ərbabi-nəbi-xəbər sahibinin (peyğəmbərin) sirri; Talibi-dünyayı-dun-alçaq, zəlif dünyanı tələb edən, sevən; Nəfsi-nadanü kilab-nadan və it nəfsi; Sirri-pənc-beşin sirri; Kəlamüllahi-natiq-natiq Musa(peyğəmbər); Valiyi-əhd-sözünün, əhdinin sahibi, hakimi; Fəzli-ləmyəzəl-ölməzliyin dəyəri, fəziləti; Həq-təala-Allah təala; Ümmül-kitab-kitabın,(Quranın) anası, fatihə surəsi; Sağışı-yövmül-hesab-hesab sağış günü, qiyamət günü; Ruhi-quds-müqəddəs ruh; Bissəvab (vəllahü ələm)- Allahın yaxşı bildiyi; Qaziyül-hacat-cihad ehtiyacı; Hürufi-lil-hicab-qorunma, yaşınma hərfləri; Elmül-kitab-kitab elmi, Quran elmi; Əyyami-vüsal-vüsal əyyamı; Eyyühəl-üşşaq-ey aşıqlər; Hablül-vərid-boyun damarı; Lövhü mənfur-qorunan lövhə; Qeyrən-niqab-olmayan niqab, niqabdan başqa; Ələynəl-ictinab-gözdən uzaqlaşma; Cəni-əhbab-ürək, könül dostları; Zənciri-pürtab-qıvrım zəncir, saç; Əşki-innab-qanlı gözyaşı; Sidreyi əla-ən uca sidrə ağacı; Vərdi-sirab-sirab güllü; Sehri-Babil-Babilin (əfsanəvi şəhər) sehri; Əhsəni-təqvim-gözəl şəkilli; Əhli yəmin-sağda duranlar; Turi Sina-Sina dağı, Musanın Allahla danışdığı dağ; Məsti-sevdayi-moğolçin-moğolçin (qıyıq) gözlərin sevdasından məst olan; Çəşmi-pürxab-yuxulu gözlər; Bəhri-simab-ağ, gümüşü dərya, dəniz; Nırxı-afitab-ayın minnəti; Rəqibi-münafiq-nıfaq salan rəqib; Abi-rəvan-axar su; Məhbubi-məhliqə-ay üzülü məhbub, gözəl; Nəfsi şum-uğursuz, bəd nəfs; Yari-qəzəlxan-qəzəl söyləyən dost; Avazi-çəng-döyüş sədası; Nari-qəm-qəm odu; Nərgisi-məst-məst, sərxoş nərgiz; Nəleyi-qürab-qarğa naləsi; Nəsrün-minallah-Allahın köməyi; Beysül hərəm-asaq ev, Kəbə; Ərrəhman-ələl-ərs-istiva-taxt üzərində əyləşmiş Allah; İnnəhü-şeyün-əcib-doğrudan qəribə şeylər; Əhli-vəhdət-birlik əhli; Aləmi-zat-əsl-kök, şəxsiyyət aləmi; Ruhüllahi-rizvan-cənnətdəki müqəddəs ruh; Gülsəni-firdovs-behişt bağı, gülsəni; Vəsli-həbib-dost görüşü; Atəşi-düzəx-cəhənnəm odu; Möhnəti-cövri-rəqib-düşmən zülmünün möhnəti; Nəvayi-saz-saz nəvası, sədası; Nəvayi-əndəlib-bülbül səsi, nəğməsi; Hacəti-vəsl-vüsal gərəkliyi; Cami-müsəffa-saf, pak can; Əz xuniciğər-qanlı ciyərdən; Yədi-beyza-Musanın işıqlı əli; Piri-mühəqqəq-doğru qoca, başçı; Yəğmayi-eşq-eşqin yağması, talanı; Süruri-eşq-eşqin sevinci; Qovğayi-eşq-eşqin qovğası, bəlası; Sevdayi-eşq-eşq sevdası; Cənnəti-ədu-əbədi cənnət; Mənzəli-ələyi-eşq-gözəl, eşqin dərəcəsi, mərtəbəsi; Meydani-eşq-eşq meydanı; Rəqqi-mənşur-yazılı dəftər, dəri; Kufi-Qaf-Qaf dağı; Rəqqi mənşur-yazılı dəftər, dəri; Şəhpəri-ənqayi-eşq-eşq quşunun qanadları; Şurişi-qarğayi-eşq-eşq qarğasının qarışıqlığı, davası; Rüsveyi-eşq-eşqin rüsveyçılığı; Tərsayi-eşq-xaçpərəstə eşq; Dər payi-eşq-eşq ayağında; Tisə-ayət-doqquz əlamət, möcüzə; Eşqi-yar-yar eşqi; Şahi xuban-xubların, gözəllərin şahı; Aşiqi-canan-cananın aşiqi; Yəğmayi-eşq-eşqin yağmalaması, qarət etməsi; Türki-pərizad-türk pərisi, gözəli; Məndi-cəllad-cəllad kını; Reyhani-səmənsayə-səmən kölgəli reyhan; Beyti-məmur-tikilmiş ev; Lölöi-lala-qırmızı mirvari, inci; Nöqtəyi-ənbər-ətirli nöqtə, xal; Gülbərgi-dilərə-könül açan qızılgül yarpağı; Qəddi-bala-uca boy, gərdən; Tutiyi-şəkkərxay-şirindilli (xasiyyətli) tutu quşu; Rüksari-dilərə-könül oxşayan üz, sima; Aləmi-suğra-kiçik aləm, insan; Əshabi-kəhf-mağara yoldaşları; Əsmayi-hüsna-gözəl adlar; Hüsni-surət-əsmə-adların görünüş gözəlliyi; Leylətül-əzra-bakirə gecələr; Əsrari-mənanü-mənalardan sirri; Aləmi-kübra-böyük aləm, kainat; Həyati-cavidan-əbədi həyat; Mətlül etiqad-etiqaadın mənbəyi, başlanğıcı; Qərqi-dərya-dəryada qərqi olmaq; Mahitaban-parlaq ay; Üzvətül-vüsqa-etibarlı əlaqə; Sərvə-bala-uca sərv(ağacı); Hüsni-zibə-yarışıqlı gözəllik; Ləli-əhməz-qırmızı ləl(qiymətli daş); Dürri-gövhər-qiymətli inci, mirvari; Vərdi-həmrayə-eyni qoxulu gül; Əmiri-dilbəran-dilbərleri əmiri (gözəllərin sultanı); Firdovsi-əla-uca, yüksək behişt; Surəti-həqq-həqqın surəsi, üzü; Bədri-rux-bədirlənmiş, on dörd gecəlik ay kimi üz; Eşqi-rux-üz, sifət eşqi; Dari-sələmət-sağlamlıq qapısı; Vəsli-rux-üzün vüsalına yetmək; Surəti-canfəza-ürək, könül açan üz, surət; Əsiri-eşq-eşqin əsiri; Silsileyi-düta-ikiqat zəncir; Mehri-müniri-tələt-nurlu üzün sevgisi; Xətmi-mələhət-gözəlliyin, incəliyin bitkinliyi (bitkin gözəllik); Ləli-ləb-ləl(qiymətli) dodaq; Cövəri-canfəza-könül açan gövhər, daş-qas; Nuri-bəsər-göz nuru; Xaki-pay-ayağın torpağı; Cami-cahannüma-cahanı göstərən cam (Cəməşidin camı); Cəni-cahan-cahanın canı; Fəili-mütələqi-yəqin-işin mütələq icraçısı; Aşiqi-sadiq-sədaqətli aşiq; Yusifi-Misri=Misirin Yusifi; Fəzli-zülcəlal-gözəl və şöhrətli fəzl(Nəimi); Şəhri-bədən-sərayi=bədənin şəhərinin sarayı; Zəzqi-həsən-gözəl yalan; Fəzli-ilah-Allahın fəziləti(Fəzlüllah Nəimi); Tərki-sər-başı tərki etmək, başdan keçmək; Dövri-mələhət-mələhətin(gözəlliyin) dövrü, zamanı; Şəqqül-qəmə-rəyən şaqqalanması, iki bölünməsi (Məhəmməd Peyğəmbərin möcüzəsi; Müsiyi-İmran=İmranın Musası (oğlu); Şərhi-şəcər-ağacın şərhi(Musanın ağacda od görməsi); Şərab-nab-saf şərab; Abi-həyat-həyat, dirilik suyu; Səlli-əla-yuxarı, göyə çəkmək; Bülbülü-zar-ağlar, qəmli bülbül; Sirri-əsrar-sirlərin sirri; Müşki-tən-bədənin ətri; Dəmi-İsa-İsanın nəfəsi; Abi-kövser-çəsmə(cənnətdə) suyu; Saqi-yi-baqi-ölməz(diri) saqi(şərabşünən); Qədəhi-pürmey-meylə dolu qədəh; Məsti-ələst-yaradılış məstliyi; Səri-mu-Başın tükü(zülfisaç, tel); Nuri-vüsal-vüsal(görüş) nuru; Külli-kamal-kamalın cəmi(elm və mərifətin bütünü); Şəhi-təqdir-ən gözəl təqdir(əhsən); Yari-vəfadər-vəfahı yar; Yari-giriftar-aşiq olmuş yar; Dövləti-didar-görüş sevinci, qaydası; Aşiqi-bimar-xəstə aşiq; Məxzəni-əsrar-sirlər xəzinəsi; Sərvə-xuraman-naz-qənzəli sərvə bənzər; Türeyi-dilbənd-ürəyi bəndə salan tellər (zülf); Qəbləl-mövt-ölümdən əvvəl; Əhli-fəzl-fəzilət(mərifət) əhli; Sünbülü-zülf-saçım sünbülü, kəkil; Şiveyi-al-yalan rəftar, söz; Surəti-həq-həqqın surəsi, üzü; Büti-azərm-abırlı, həyalı, büt; Nəqşi-xəyal-xəyal görüntüsü; Cami-piyalə-piyalə camı(qədəh); Xəyali-xam-xam xəyal; Fikri-məhal=fikir tədbir anı;

Mehri-rux-üzün mehri, eşqi, Ləli-rühəfza-könül açan ləl, qiymətli daş; Talibi-şövq-şövq tələb edən; Surəti-ziba-gözəl, göyçək üz; Nərgisi-şəhla-ala gözlü nərgiz; Təbib-i-am-türkcərarə həkim; Hüsni-bihəmta= taysız (bərabərsiz) gözəllik; Qaşı-hilal-hilal(qövsvəri) qaş; Çərxi-nərrad-nərd oyunçusunun dövrən; Ruhi-qüds-müqəddəs ruh; Cövhəri-fərd-tək, yeganə gövhər; Mövsümi-novruz-novruz(bahar) mövsümü; Bülbüli-şeyda-aşiq, vurgun bülbül; Xətibi-laləzar-gülşənin natiqi, bülbül; Laşeyi-murdar-murdar leş; Şəmi-ənvari-təcəlli-parlayan şamın nuru; Fəzli-rəhman-Allahın fəzli, inayəti; Əyyani-vüsal=vüsal əyyamı; Müddəti-dövr-dövr etmə müddəti; Leylətül-hicr=hicran, ayrılıq gecəsi; Buyi-vəfa-vəfa, sədaqət qoxusu; Zülfi-pərişan-pərişan, dağınıq zülf, saç; Zülfi-ənbərəşan-ətirsəçən zülf, saç; Şəmi-rux-üzün çırağı, şamı, işığı; Vəsli-rux-üzün vüsalı, görüşü; Lölüi-şəhvar-ən qiymətli, şahənə ləl, inci; Dürdaneyi-şəhvar-ən qiymətli dür, mirvari; Bərgi-nəsrin-bədii mətn, vərəq; Aşiqi-aşüftə-narahat aşiq; Əndişeyi-xam-faydasız, puç xəyal, təşviş; Tərki-mey-meyi(içməyi) tərki etmək; Aşiqi-sadiq-sədaqətli aşiq; Arami-can=canın rahatlığı; Daneyi-mişkin-ətirli xal; Bərgi-gül-gül yarpağı; Çəşmey-i-ləl-inci-mirvarinin gözü; Daneyi-xal-xal dənəsi; Qəzayi-asiman-göylərin qəzası; Zülfi-pürçin-dəstələnməmiş, düzəlməmiş zülf, saç; Sərvi-rəvan-axıcı, axıb gedən sərv(gözəl); Razi-dil-ürək sırri; Ləbi-ləli şəkər-şəkər dodağının ləli; Xursidi-taban-parlaq günəş; Gülbərgi-xəndan-açılmış gül ləçəyi; Dərdi-məhəbbət-məhəbbət dərdi, qayğısı; Küfri-siyəh-qara günah; Yaquti-reyhan-reyhan rəngli yaqut; Quti-can-canın qidası, bərəkəti; Ləli-ləb-dodağın mirvarisi; Nuri-təcəlli-parlaq nur, işıq; Çəşmi-giryən-ağlar göz; Nöqtəyi-xal-xal nöqtəsi; Afitabi-bizəval-zavalsız, eyibsiz günəş; Dili-biçarə-çarəsiz ürək; Həyat-i-ömr-ömrün həyatı; Aşiqi-dilfəkar-ürəyi yaralı aşiq; Qasiri-idrak-kütbəyin, idrakı olmayan; Rahibi-deyr-tərki-dünya, monastr rahibi; Kəşfi-əsrar-sırların kəşfi; Maliki-didar-görüş, vüsal sahibi; Şahi-xuban-xubların, gözəllərin şahı; Bəndi-zindan-zindana bənd edilmiş, məhbus; Şeytani-rəcim-daşlanmış şeytan; Məhbubi-ruhəni-ruhu oxşayan məhbus, sevgili; Ayəti-rüxsar-üzün, çöhrənin əlaməti; Ayəti-tar-zülmətin, qaranlığın əlaməti; Surəti-didar-görüşün necəliyi, halı; Ləli-şəkərbər-təqdiri Yəzdan-Allahın təqdiri, bəyənməsi; Sureyi-vəleyl-gecə şənliyi; Xirqeyi-zahid-zahidin, sufünün üst geyimi; Sümmə-vəchüllah(s.68) –Allahın rızası; Ərşi-rəhman-göyün ən yüksək qatı, Allahın məkanı; Əhsəni-surət-üz gözəlliyi; Aşiqi-qəllaş-sərməst, əyyaş aşiq; Bəhri-zat-nəslin bəhəri; Ləbi-ləl-ləl kimi dodaq; Şərabi-çəşmi-heyvan-dirilik çəşməsinin şərabi; Surəti-rəhman-Allahın surəti(üzü); Əhli-səfa-səfa, xoşbəxtlik əhli.

Azərbaycan, ərəb və fars dillərində seirlər divanı yaratmış İ.Nəsimi böyük din alimi, filolosif və mütəfəkkir bir şəxsiyyətdir. Yasavı yaratdığı zamandan 650 illik bir dövrə bizdən ayrılırsa da, o, sanki, bu günün və sabahın sairidir. müasirimizdir. Xalq ruhu, xalq dünvəgörüsü və idrakı İ.Nəsimiyə qədər heç bir şairdə bu qədər çoxşün və sönməz bir ilhamla, sonsuz məhəbbət və dolğunluqla öz əksini tapmamışdır.

Nəsimi varadıcılığı ilə vaxından tanış olduqda görmək olur ki, o nə qədər ülvi və yüksək ideallar səmasında bərq vuran bir ulduzdursa, o qədər də xəlqidir, sadədir, anlaşılandır, xalq məfkurə və idealına yaxındır, əlçatandır. Onun baharın gəlişinə həsr etdiyi bu misralara diqqət edək:

*Bahar oldu və açıldı üzündən vərdə gülzarın,
İrşidi qəncənin dövrü, zamanı qalmadı xarın.
Bu gün bazar edər gülsən səməndən lələvi güldən,
Qənimət gör ki, beş gündür tamaşası bu bazarın.*

Baharın təsvirinə həsr edilmiş bu beytlərdə nə qədər təbiilik və reallıq varsa, bir o qədər də dil və üslub sadəliyi, ifadə gözəlliyi mövcuddur.

Nəsimi əxlaqı və fəlsəfəsinin kökündə dünyəviliklə qovuşmuş sırf türk mədəniyyəti və əxlaqı durur. Bu kökünə və milli varlığına bağlılıq Nəsimi varadıcılığına qida və ölməzlik verən ən başlıca mənbə və cövhəridir. Böyük sair sələflərinin elmi və bədii varadıcılığından, xalqının bilik xəzinəsi olan folklorlardan aldığı təəssüratları əsərlərində yaradıcı şəkildə dönə-dönə əks etdirməklə bu mövzuları daha da zənginləşdirmiş, inkişaf etdirmişdir.

Nəticə: Başlanğıc mərhələdə Azərbaycan dilinin inkişaf və formalaşma xüsusiyyətlərini aydın dərk etmək üçün İ. Nəsiminin əsərləri zəngin dil materialına malikdir. Digər klassiklərdə olduğu kimi İ.Nəsiminin də dilində çoxlu ərəb-fars tərkiblərinə, izafət birləşmələrinə rast gəlinir. Digərləri, məsələn, M. Füzuli ilə müqayisədə bu birləşmələr həm dil, həm də

quruluş etibarilə daha sadədir. Bir çoxu isə sanki tərcümə edilərək Azərbaycan dilinə uyğunlaşdırılmışdır. Məsələn, gövhəri-ziqiyət-qiyətli gövhər, abi-heyvan-dirilik suyu, əhli-vəhdət, vəhdət əhli və s.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Cahangir Qəhrəmanov, İMADƏDDİN NƏSİMİ Seyid Əli ibn Məhəmməd) Biblioqrafiya Bakı – 2019
2. İmaməddin Nəsimi Seçilmiş əsərləri, “Altun kitab” Bakı - 2005
3. İmaməddin Nəsimi, Mən bu cahana sığmazam, Seçilmiş əsərləri Bakı - 1991
4. Ə.Dəmirçizadə, Azərbaycan ədəbi dili tarixi, Bakı - 1979
5. Əliyər Yusifli Orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi “Elm və təhsil” Bakı - 2007
6. H.Arash, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi Bakı – 1960

İmaməddin Nəsimi dilinin özünəməxsus xüsusiyyətləri

Xülasə

Azərbaycan, ərəb və fars dillərində seirlər divanı yaratmış İ.Nəsimi böyük din alimi, filolosif və mütəfəkkir bir şəxsiyyət idi. Yaşayıb yaratdığı zamandan 650 illik bir dövrə bizdən ayrılsa da, o, sanki, bu günün və sabahın sairidir, müasirimizdir. Xalq ruhu, xalq dünyagörüşü və idrakı İ.Nəsimiyə qədər heç bir şairdə bu qədər çoxqun və sönməz bir ilhamla, sonsuz məhəbbət və dolğunluqla öz əksini tapmamışdır.

Nəsimi yaradıcılığı ilə yaxından tanış olduqda görmək olur ki, o nə qədər ülvi və yüksək ideallar səmasında bərq vuran bir ulduzdursa, o qədər də xəlqidir, sadədir, anlaşılındır, xalq məfkurə və idealına yaxındır, əlçatandır.

Açar sözlər: dahi şair Nəsimi, ərəb və fars dilləri, zəngin nitq materialı.

Особенности языка Имамеддина Насими

Резюме

И. Насими, создавший сборник стихов на азербайджанском, арабском и персидском языках, был крупным религиоведом, философом и мыслителем. Хотя он оставил нам период в 650 лет со времени, когда он жил и творил, он как бы поэт сегодняшнего и завтрашнего дня, наш современник. До И. Насими дух народа, мировоззрение и понимание народа не отражались ни в одном поэте с таким бурным и неугасимым вдохновением, с безграничной любовью и полнотой.

Если близко познакомиться с творчеством Насими, то можно увидеть, что она не только сияющая звезда на небосклоне высоких и высоких идеалов, но и народная, простая, понятная, близкая к народной идеологии и идеальная, доступная.

Ключевые слова: гениальный поэт Насими, арабский и персидский языки, богатый речевой материал.

Features of the language of Imameddin Nasimi

Summary

I. Nasimi, who created a collection of poems in Azerbaijani, Arabic and Persian, was a prominent religious scholar, philosopher and thinker. Although he left us a period of 650 years from the time when he lived and worked, he is, as it were, a poet of today and tomorrow, our contemporary. Before I. Nasimi, the spirit of the people, the worldview and understanding of the people were not reflected in any poet with such stormy and inextinguishable inspiration, with boundless love and fullness.

If you get closely acquainted with the work of Nasimi, you can see that she is not only a shining star in the sky of high and lofty ideals, but also folk, simple, understandable, close to folk ideology and ideal, accessible.

Key words: genius poet Nasimi, Arabic and Persian languages, rich speech material.

RƏYÇİ: dos. S.Abbasova